

Ut på tur – reiseseminarene

Christel Misund Domaas

Som vi har hørt av tidligere innlegg begynte studiereisene allerede på 1970-tallet. Kjell Kolbeinsen fortalte at de måtte reise ut i verden for å få på plass «Pedagogisk seminar» ved UiT i 1973. Og Rune Blix Hagen viste oss mange fine bilder fra studieturer, både til Roma og Sovjet på 1980-tallet.

Historisk forening (HiFo) har vært tett knyttet til instituttet og fagmiljøet her i Tromsø. HiFo avd. Tromsø er kjent for sine rødvinseminar og reiseseminar. Jeg skal ta for meg reiseseminarene som har betydd mye for meg.

I 20 år har HIFO Tromsø gjennom sine reiseseminarer bragt historikere ut på tur ut i landsdelen. Dette har gitt dypere kjennskap både til folk og kultur, gjennom fagforedrag underveis, og stopp for å studere kulturminner og ikke minst for de mange møter med folk i ulike lokalsamfunn, i hele landsdelen. Seminarene har hatt et variert program: foredrag, ekskursionsjoner, guiding, sang og musikk.

Og en gjenganger, som vi også har hørt i dag, er at krigen alltid får for mye plass, også på reiseseminarene. Jeg har derfor valgt å gå systematisk til verk og gjort en kvantitativ analyse av programmene for reisene, for å se på hvilke tema som har blitt belyst og hvor mye tid de ulike temaene har fått.

Programmene har blitt kategorisert i følgende tema for å vise bredden og mengden. Noen er litt snevrere enn andre, men jeg er tross alt polarhistoriker og synes derfor det fortjener en egen kategori.

- Kulturhistorie
- Krigen
- Hundekjøring
- Urfolk og minoriteter
- Dagligliv
- Religiøst liv
- Polarhistorie
- Reiseliv

- Litteratur
- Mat, fesk og politikk

2002

I 2002 arrangerte HIFO Tromsø det første reiseseminar med Finnmark som mål.

Opplegget er enkelt og målsetningen klar: Hurtigruta dannet den rette rammen for sosialt samvær, og deltakerne var kommet for å få faglig påfyll i disse spektakulære omgivelsene. Med på turen var spesialister på denne flerkulturelle landsdelens historie, og ambisjonen var at deltakerne skal få en tøff opplevelse.

Tromsø – Kirkenes – Tromsø

Startet med Koht-fest om bord på M/S Nordkapp – med munnsplissolo av Lars Ivar Hansen.

Hallvard Tjelmeland kåserte over temaet «*Halvdan Koht og det fleirkulturelle Noreg*» – et av mange eksempler Sigrun nevnte i går.

Turen er proppet med foredrag, ekskursjoner, byvandring og guiding.

Reindrif i Finmark, ved Bård A. Berg

Samisk handel 1500–1750, ved Lars Ivar Hansen

Saunaseminar!, egentlig arrangert som et badstuseminar, men der ble det ikke plass til alle interesserte.

På turen var det også 244 km i buss rundt Varangerfjorden – som også innebar 420 (!) minutters kontinuerlig guiding på inn- og utpust med Einar Niemi.

Nattseminar!

Store spørsmål blir drøftet:

Hvorfor det ikke fins naust i Øst-Finnmark?

Hvem eier Snøhvit? Ikke prinsessa, men gassfeltet.

Hvorfor har folk slått seg ned i Finnmark?

2003

Også i 2003 ble det tur med Hurtigruta, denne gangen ble kursen satt mot Lofoten. Suksessen fra året før skulle gjentas.

Enkel oppskrift: Leia styrer tematikken, samt at “et må settes av fornuftig med tid til lunsjer, boblebad, nattseminar og utsyn over nordnorske fjell”.

Lars Ivar Hansen slo an tonen i anledning 8. mars med kampsang på munnspill.

På den lokale puben i Svolvær, hvor mange fiskere og tretti historikere utpå natta ble enig om at fiskeriministeren ikke var rett mann på rett sted.

Nattseminar!

Det ble ikke noe storslagent *Ivar Aasen seminar* fordi foredragsholdet hadde mista stemma!

Og suksessen med årlige reiseseminarer fortsatte.

2004

I 2004 var det planlagt Viddaseminar – en bussreise på over 1000 kilometer!

Utkastet til seminaret var klart. Her skulle man få høre Jiesjavrejoiken, reise med snøscooter fra Jotka til Karasjok og fabelaktige bussforedrag: En svingete vei i flatt landskap – Finnmark et sikkerhetspolitisk minefelt, ved Fredrik Fagertun og få høre om «Da staten sponset fraflytting, ved Ketil Zachariassen. Dette seminaret ble det ikke noe av, men en ser det var mye en gikk glipp av.

Det ble i stedet arrangert et reiseseminar til Tornedalen – med tema «Populærhistorie frå Vittula» i 2004.

Lydbok på turen: Populærmusikk frå Vittula, hvor man fikk høre et kapittel nå og da gjennom hele reisa.

Stian Bones Larsen: *Varm veg i kald krig*

Helge Salvesen: *Den første Tornedøl og hans lagnad.*

Per Pippin Aspås: *Da Venus passerte.*

Et strategisk stopp på ”Alko” som for anledningen hadde senket sine avgifter med 40 %, samt bivåningen av naturfenomenet bifurkasjon var noe av reiseseminarets høydepunkter, mens andre husker letingen etter den andre Seppola-statuen i Pajala som en høydare.

Videre i referatet fra seminaret kan vi lese:

«Neste tur blir det nye styrets oppgave å realisere. Men uten ekskursjon på programmet blir det vanskelig å unngå mistillit ---»

Reiseseminarer i 2005 ble det ingenting av, så hvordan det gikk med tilliten til HiFo-styret dette året vet jeg ikke. Planen var å feire at det var gått 100 år siden unionsbruddet med Sverige, markeringen skulle skje ved en reise Bergen – Kirkenes.

I Hifo-nytt nr 3 2006 refereres det til HIFO Tromsøs «årlige» reiseseminar, men som historikere vet vi at en ikke kan stole blindt på kildene, men her har man heldigvis tidsvitner å lene seg på. De sier at reisetrangen tok seg opp igjen.

2006

I 2006 gikk turen til Spildra – et åttetall (refererer til reiseruta) gjennom Nord-Troms.

Seminarer kunne lokke med Norges vakreste sjøreise: Spildra-Skjervøy, vandring innom samiske urgraver, offersteder og bjørnegraver og hjemreise med Hurtigruta fra Skjervøy. Kanskje var det den kjente og kjære Hurtigruta som lokket historikerne ut på tur igjen?

Einar-Arne Drivenes, *Lyngenlæstadianismen*

Roald Kristiansen, *Ny-sjamanismen i Nord-Troms*

Knut Kjeldstadli, *Spildra i verden*

Altså ikke bare regional historie, men verdenshistorie!

Pil og bueskyting på nattseminar!

I HIFO-nytt kan vi også lese at reisa starta på fredag med fortelling fra Einar Niemi om Kongo-Hansen, og vi kan lese videre at det var først på søndagen at det står at «Einar Niemi begynner å bli ferdig med historien om Kongo-Hansen».

2008

I 2008 ble Norske historiedager arrangert i Tromsø, og da fikk deltakere fra hele Norge mulighet til å delta på en minivariant av de vidgjetne reiseseminarene. Reiseseminarer startet torsdagen, tok deltakerne med på en reise med buss til Nord-Troms og Skjervøy og retur med Hurtigruta på kvelden.

For dette seminarer har jeg ikke fått tak i programmet, men litt har jeg funnet frem til fra referat i Hifo-nytt nr 3 2008.

Med foredrag om læstadianismen i Lyngen, kystsamisk revitalisering, besøk på handelsstedet Maursund gård, og flere foredrag på hurtigruteturen tilbake til Tromsø. Men siden jeg ikke har konkrete tall å jobbe med, er dette ikke kommet med i tatt med i statistikken, men vi kan uansett konkludere med at selv om lavt skydekke la et lokk over Lyngsalpene, la det ikke en demper på stemninga! Og at dette seminarer var fylt med gøy gøy gøy!

2010

Vel... det er kanskje greit med et hvileår innimellom, så neste reiseseminar ble avholdt i 2010, denne gangen var destinasjonen Indre Troms. Og om dette seminaret kan vi lese følgende «*vi forlater sjarken & støa for en stund og lar oss isteden fascinere av det Indre Troms har å by på av kultur og historie.*»

Reisen til Bardu og Målselv bød på innlosjering på Setermoen leir, besøk på Forsvarsmuseet, selvfølgelig med en åpen Militær- og krigshistorisk sesjon! Men det var også mange andre innslag på reiseseminaret, godt beskrevet med «spennende kultur-møter mellom sprenglærde universitetsprofessorer og en lokalbefolkning som er seg sin egen historie bevisst».

Steinar Aas: *Bruken av krigen etter krigen*

Brynhild Mørkved: *Den grønne kulturarven*

Vidkunn Haugli: *Om dølakulturen – og litt om skolpen*

HIFO-Tromsø hadde også under planlegging et reiseseminar til Telemark i samband med Historie-dagene i Bø i juni i 2010. Det ble for langt og dyrt, og kokte bort i kålen.

2012

I 2012 gikk turen til Senja - med Kråkeslottet som base for reiseseminaret. Med rundtur i buss rundt Senja og alt som hører med.

Dikka Storm: Det samiske på innersida

Sigrun Høgetveit Berg: *Kirkekunsten fra Senja*

Ottar Brox: *Fattigdom og framgang på Senja*

Håvard Dahl Bratrein: *Ottar fra Lenvik?*

Noen høydepunkter var dans på kvelden, Ottar Brox og Tove Karoline Knutsen – som satte standarden for både diskusjon og kulturinnslag. Og ryktet skal ha det til at dette bidro til inspirasjonen til å skrive en visstnok ganske fantastisk sang til Håvard Dahl Bratrein på bussen tilbake.

2015

I 2015 gikk turen til Sørøya. Vel 30 mil i buss! Hver en flik av øya blir belyst, fra de første menneskene, trolldomssaken, krigen, været, fesken og turistene. Og Hurtigruta er den faste følgesvenn som bringer deltakerne hjem.

Jens Petter Nielsen: *Kva er Alta?*

Ingrid Sommerseth: *Dei første menneska på Sørøya*

Narve Fulsås: *Då vêrvarslinga kom til Finnmark*

Marie Nystuen Berger: *Jack Sparrow langs finnmarkskysten*

2017

I 2017 slo HiFo Tromsø seg sammen med HiF Bodø og det blir arrangert felles reiseseminar til Steigen.

Omvisning i Bodø by.

Steigen i Snorre ved Miriam Tveit.

Sesjoner om Krigen i Steigen ved blant andre: Steinar Aas, Eva Ditte Donat, Stian Bones, Hallvard Tjelmeland og Vidar Eng, Arild Vaag Prestø.

Lov og rett i (Enge)LA. Governance, gravskikk og gud på Engeløya formidla av Miriam Tveit, Alan Hutchinson og Sissel Bakke

Førmoderne reiseseminar til Steigen. Med erkebiskop Aslak Bolt, superintendent Hans Mogenssøn og Sigrun Høgetveit Berg

Møsbrømfefse, kaffistopp hos mor og far til Lena Aarekol

2019

I 2019 er Vesterålen - eller Besterålen - rosinen i pølsa eller fiskebollen - målet for seminaret.

Blå himmel, stille hav, og lunsj i Arresten på Andenes! Vi slapp ut igjen altså!

Harald Dag Jølle: *På gummisko i Troms fylke. Zapffe –klatrepionér på yttersida*

Sortland viste frem sin blå side og Rune Blix Hagen fortalte om *trollfolk i Vesterålen*.

Åsa Elstad og Reidar Bertelsen ble plukka opp underveis og guidet gjennom kulturlandskapet på reisa.

Henning H. Wærp: «*Hvor har den sunne nøysomhet blitt av? Spør vinden og stjernene.*» Om *Knut Hamsuns sivilisasjonskritikk*.

Mannen fra havet og kake hos Liv Helene Willumsen

Sang fra Ann-Iren Hansen

2022

I 2022 gikk var reiseseminarer Finnmark rundt – med buss, og for en tur. Nesten 450 km i buss - allerede på første dag, og stappet med faglig innhold, fra første til siste økt.

Obligatorisk stopp på Alko på Kilpis.

Hallvard Tjelmeland: *Nordisk balanse i kald krig – lange liner – mye vei å vise de lange linjene på...*

Stopp i Karesuando. Rolf Inge Larsen: *Læstadius forteller og forklarer. Lappflickan Maria og Kristina Helena Larsdotter*

Siv Rasmussen: *Kirken i indre Finnmark på 1600- og 1700-tallet*

Einar Niemi: *Masi – under eller over vann? En forhistorie*

Besøk hos Sven Engholms Hundssysel gav motivasjon til å rase videre over vidda.

Omvisning på Sametinget, Trommeutstilling i de samiske samlinger i Karasjok. Både foredrag om den ene og andre krigen - Katri Somby: *ČSV 50 år (1972–2022) – Samebevegelsens kompliserte symbol!*

Kvensk institutt, lunsj i låven hos Arvid Petterson.

Bergkunst og jaktgropa vi nesten så i full fart med bussen.

Gjensyn med (den ene) Seppala-statuen!

Sammendrag

Tilsammen 11 reiseseminar med over 160 foredrag på programmet. Mange av dem har vært åpne foredrag for lokalhistorisk interesserte der vi har stoppet underveis.

Totalt er det forelest i mer enn 5650 minutter – nesten 100 timer! Dette er et minimum fordi alle har neppe holdt seg til normaltiden som har vært 20 min. I tillegg kommer alle de spontane foredragene! De fleste foredrag har vært viet *Den andre verdenskrigen*, men i tidsbruk ligger temaet *kulturhistorie* langt foran med dobbelt så mange timer som krigshistoria. *Religiøst liv* i Nord-Norge havner bak krigen, men kun med 180 min. Krigen er viet halvparten så mye tid som kulturhistorie.

Konklusjon: Oppskriften for et suksessfullt reiseseminar er jo at leia styrer tematikken. Og suksess har det vært! Bred tematikk, ulike landskap, mange bidragsytere og spennende foredrag! Så kor ska vi reis i 2024?